

יבואו להערים ולהקזו אפילו בלא אחזו דם כדי להתירו באכילה.

רבי שמעון אומר: אף נשחט על אותו מום ב-11 שנעשה בו על ידי ההקזה.⁽⁵⁾

רבי יהודה אומר: אפילו מת הבכור באם לא יקזו ממנו — אין מקיזין לו! רבי יהודה סובר כרבי מאיר שאסור להקזו במקום שעושה בו מום, ולכן חושש רבי יהודה שאם יהיה מותר להקזו לצורך הצלת הבכור, ואפילו בלי לעשות מום מתוך שאדם בהול על ממונו יבוא להקזו גם במקום שעושה מום.

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: הכל מודים, דהיינו כל התנאים שנחלקו אם מטילין מום נוסף בבכור שהוא כבר בעל

הוא מבריא ואין מקיזין לו את הדם במקום שעושים בו מום. דהיינו באזנו ובעינו, משום שהפגיעה באוזן ובעין נשאת ואינה מבריא, דברי רבי מאיר.⁽⁴⁾

וחכמים אומרים: יקזו אף במקום שעושים בו מום שמכיון שאחזו דם הוא כבר נקרא בעל מום, שהרי אם לא יקזו את דמו הוא ימות. והתירו רבנן להקזו את דמו כדי להצילו, ואפילו אם ההקזה תעשה במקום שעושה בו מום.

ובלבה, שלא ישחוט את הבכור על אותו מום שאירע בו כתוצאה מההקזה, אלא ימתין עד שיפול בו מום אחר, שבכור אינו נאכל בחוץ אלא כשהוא בעל מום, וגזרו חכמים שלא ייהנה מהטלת המום שהותרה לו לצורך הצלת הבכור, כי חששו שמא

ממנו קדושתו, כיון שאין בו מום].

ויש לבאר מדוע לא מותר הבכור באכילה מיד כשאחזו דם, והרי הוא כבר בעל מום אז? וביארו התוס' בבכורות [לר א] שכיון שיש לו רפואה בהקזה, נחשב הדבר למום עובר.

4. באחיעזר [ב לה] כתב, שעל אף שגם מום עובר אסור להטיל בבכור, הקזה זו אינה נחשבת אפילו כמום עובר.

וברש"ש [בכורות לג ב] דייק מדברי רש"י שיותר לעשות מום עובר. והקשה, שהרי גם בשעה שנופל בו מום עובר הוא נפסל להקרבה, ומדוע יהא מותר לעשות כן.

ובמנחת חינוך נסתפק אם יש איסור להטיל מום עובר.

5. רש"י מפרש שרבי שמעון לטעמיה, הסובר דבר שאין מתכוין מותר, וזה לא נתכוין להטיל

בו מום על מנת לשוחטו עליו. ובדבריו מבואר לכאורה שאף לרבי שמעון אין היתר להטיל מום בכונה ממש כדי לשחוט על אותו מום. אך התוספות נחלקו על רש"י, והוכיחו שדברי רבי שמעון הם אפילו במתכוין ממש, כי כאן מדובר באופן שאי אפשר לרפא את הבכור בלי להטיל בו מום וודאי, אבל במקום שיתכן ויש לבכור רפואה אפילו בלי לעשות בו מום, סובר רבי שמעון שמקיזין את דמו אפילו שיתכן שיהיה לו מום, רק שלא בכונה גמורה ולא באופן שזה פסיק רישא.

הרא"ש בבכורות כתב כדברי התוספות, והוסיף שבאופן שאין לו רפואה אלא על ידי הטלת מום, זה עצמו מחשיב אותו כבעל מום גם עכשיו.

והגרי"ז בכתביו מתקשה בסברא זו, כי הרי סוף סוף כעת עדיין אין בו את המום, ומדוע להחשיבו כבעל מום.

והשאיר אותן בכיס, ובא אחריו השני וניתק אותם מהכיס והוציאם לגמרי, ששניהם חייבים.

וטעמו של דבר, משום דכתיב "ומעור, וכתות, ונתוק וברות לא תקריבו לה", ובארצכם לא תעשו".

אם על כורת את הביצים מהגוף הוא חייב, על נותק הביצים לגמרי ומשליכן מהכיס לא כל שכן שחייב, ומדוע הוסיפה זאת התורה, אלא, בא הכתוב להביא נותק אחר כורת, שהוא חייב כמו הכורת.

לא נחלקו התנאים אלא במטיל מום בכעל מום.

רבי מאיר סבר שדורשים מהכתוב "כל מום לא יהיה בו". "כל" ריבויא הוא, ובא לרבות שאפילו בבהמת קדשים שהיא בעלת מום

מום, מודים במחמץ את המנחה אחר מחמץ, אחרי שכבר היתה מחומצת קודם לכן⁽⁶⁾, וכגון אם לש האחד בחימוץ, ואפאה אדם אחר, בחימוץ, שהוא, השני חייב.⁽⁷⁾

והטעם שהכל מודים במחמץ אחר מחמץ שכל אחד ואחד חייב, משום דכתיב בתורה באיסור חימוץ שני פסוקים:

א. "כל המנחה אשר תקריבו לה' — לא תעשה חמץ".

ב. ו"לא תאפה חמץ" — חלקם נתתי אותה מאשי".

למדנו שחייב על כל פעולה של חימוץ.

וכמו כן הכל מודים במפרם אחר מפרם בבהמה אפילו שהיא חולין שהוא חייב, וכגון שהראשון כרת את הביצים מן הגוף

וכתב המקדש דוד [ד א], שאם החמץ הקומץ, המזבח לא קולטו להקרבה, ואפילו אם עלה למזבח ירד, כיון שהוא לא מין המנחה, שמנחה באה מצה והוא הביא חמץ, ואפילו אם יעשה את הקומץ שאור, הדין יהיה כך, כיון שהוא לא מין מצה.

7. יש לבאר מהו האופן שעליו נאמר דין מחמץ אחר מחמץ?

המנחת חינוך [מצוה קלה] מבאר, שאם החמץ את המנחה, ובא אחר וחזר והניח עליה שאור, והחמיצה עוד, אין זה בכלל מעשה חימוץ, כיון שהמנחה היא כבר חמץ קודם לכן במציאות, והוא לא הוסיף כלום. אבל אם החמץ כזית מן המנחה, ובא אחר אחריו וחמץ עוד כזית, הרי זה חייב, וזהו מחמץ אחר מחמץ, ואף שהמנחה נפסלה במעשה הראשון, התורה

6. מחמץ אחר מחמץ שחייב, כתב הגרי"ז בכתבים שזהו דוקא בשיירי המנחה, אבל בקומץ עצמו אין מחייבין בו מחמץ אחר מחמץ.

וכך גם שנה הרמב"ם הלכה זו שהמחמץ את שיריה אחרי החימוץ, חייב.

והחילוק בין הקומץ לשירים בדין זה, מבאר הגרי"ז, שהחייב של הקומץ הוא שיהא עשוי דוקא ממצה, וזה לעיכובא. אבל שיירי המנחה, אין בהם דין שיהיו בדווקא עשויים ממצה, אלא שאסור שיהיו חמץ. ולכן הקומ, משהחמץ בראשונה, כבר נפקע ממנו שם של מצה, והוא פסל את המנחה, ולא שייך לחייב כאן על חימוץ נוסף, כיון שהמנחה פסולה. ודוקא לגבי איסור חמץ נאמר לחייב אפילו במחמץ אחר מחמץ, ואיסור חמץ שייך רק בשייריים כיון שהקומץ נפסל בחימוצו בבת אחת, דהיינו, גם בגלל שאינו מצה וגם בגלל היותו חמץ.

לא יתן בה מום.⁽⁸⁾

ורבנן סברי שדורשים את תחילת הפסוק, שנאמר "תמים יהיה לרצון", כל מום לא יהיה בו", משמע שבאותו קרבן שהוא תמים וראוי להיות לרצון לא יטיל בו מום, אבל אם הקרבן הוא כבר בעל מום שוב אינו נכלל באזהרה זו.⁽⁹⁾

והוינן בה: **ורבי מאיר נמי**, והרי מתחילת הפסוק אכן משמע שרק בתמים יש איסור להטיל מום, שהרי כתיב "תמים יהיה לרצון"?

ומשנינן: **ההוא קרא בא למעוטי בעל מום מעיקרא**, שהיה בעל מום עוד קודם שהקדישו אותו, ובאה התורה לומר שאין עוברים עליו בהטלת מום נוסף.⁽¹⁰⁾

ותמהינן: והרי **בעל מום מעיקרא** — **דיקלא**

בעלמא הוא! שהרי הוא כמקדיש דקל לקרבן, והיינו, שאין בעל מום מתקדש בקדושת הגוף, ומדוע צריך פסוק למעט אותו!?

אלא, הפסוק בא — **למעוטי פסולי המקדשים**, **לאחר פדיונם**, ולהתיר להטיל בהם מום. כי **סלקא דעתך אמינא**, הואיל ופסולי המוקדשין נוהגת בהם מידה מסוימת של כבוד קדשים שהרי **אסירי בגיזה ועבודה**, ואם כן, הוה אמינא **במומם נמי ליתסרי** להטיל בהם מום, לכן **קא משמע לן קרא ד"תמים יהיה לרצון"**, שלאחר שנפדו מותר להטיל בהם מום.

ועתה מבארת הגמרא את טעמם של רבנן:

ורבנן נמי, **הכתיב ריבוי "כל מום לא יהיה בו"**, ומשמע שבא לרבות איסור הטלת מום בבעל מום!?

גזרה לחייב גם במעשה חימוץ שני.

אולם **החפץ חיים בליקוטי הלכות** כתב שאם אחד חימץ את העיסה, ואחריו בא השני והוסיף לעשותה שאור ממש, חייב מדין מחמץ אחר מחמץ.

8. הגרי"ז בכתבים מבאר, שסיבת חיוב המלקות בהטלת מום בקדשים היא בגלל שגרם במעשהו לפסול את הבהמה בפועל להקרבה, ולכן פסק הרמב"ם שכל חיוב המלקות הוא דוקא בזמן המקדש, שאז הבהמה נפסלה להקרבה, אבל בזמן הזה, אפילו שהקרבן בעצמו ראוי אם יבנה במהרה המקדש, כיון שבפועל לא מקריבים אותו, אינו לוקה.

9. מבואר כאן, שבכור שהוטל בו מום אסור לשוחטו רק מדרבנן משום קנס.

והקשה **המשנה למלך** [בכורות ד' לא] והרי כל הקדשים שנפל בהם מום אסורים בלאו של לא תאכל כל תועבה, ומדוע נשתנה דין הבכור. והגר"ח תירץ, שהאיסור לא תאכל כל תועבה נאמר דוקא על פסולי המוקדשין שגם לאחר שנעשו בעלי מום הם טעונים פדיה כי יש בהם עדיין קדושה, אבל בככור לא שייכת אזהרה זו כי כשהוא נעשה לבעל מום קדושתו פוקעת ממנו לגמרי והוא נעשה כחולין, ועל זה לא נאמר הלאו.

10. בגמרא מבואר שבכור שהיה בעל מום מעיקרו מותר להטיל בו עוד מום נוסף, אבל אם נעשה בעל מום אחר כך אסור להטיל בו מום. והגרי"ז בכתביו התקשה, שהחילוק בין מום מעיקרו לנעשה בעל מום אח"כ, שייך דווקא בקדשים שנתקדשו על ידי פיו, אבל בכור

הניח בשר על גבי גחלים בשבת, הרי אם היפך בו שהפך את הבשר לאחר מכן על צידו השני, חייב עליו משום מבשל בשבת, ואם לא היפך בו הרי הוא פטור, וטעם הדבר יתבאר להלן, אבל אם כן, כיצד ניתן לדמות מניח שאור על גבי עיסה שחייב, למעשה שבת?

ומשנינן: אמר רבא: מאי "חייב" נמי דקאמר במניח שאור על גבי עיסה ונתחמצה — כמעשה צלי של שבת. והיינו, שבעיסה הוא מתחייב אפילו בהנחת שאור בלבד, כמו שחייבים במעשה צליה בשבת, ואמנם במעשה צליה של שבת החיוב הוא רק כשהופך את הצלי על צידו השני ונעשה צלי גמור, אך במנחה החיוב הוא אפילו בהנחת שאור בלבד.

גופא: אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הניח בשבת בשר על גבי גחלים — היפך בו את הבשר כדי לצלות את הצד השני חייב, לא היפך בו, פטור.

והוינן בה: היכי דמי?

אילימא דאי לא היפך ביה לא בשיל, כלומר, שלולי פעולת ההיפוך לצד השני לא היתה החתיכה מתבשלת, פשיטא שפטור, מכיון שלא נעשתה כאן צליה כלל.

ומשנינן: ההוא הריבוי מיבעי ליה לחכמים לברתניא:

"וכל מום לא יהיה בו", אין לי אלא שלא יתן בו מום.

[כך היא הגירסא במסכת בכורות, ולפי הגירסא כאן מבאר רש"י — שלא יהיה בו מום והיינו שלא יטיל בו מום.]

מנין שלא יגרום לו מום על ידי אחרים — שלא יניח בצק או דבילה על גבי האוון של הקרבן כדי שיבוא הכלב ויטלנו לאוון ביחד עם הבצק או הדבילה, ויעשנו בעל מום? — תלמוד לומר "כל מום" (11) שהרי אמר הכתוב מום, והיה די בכך, והוסיף הכתוב ואמר "כל מום", ללמדך שגם גרימת מום בקרבן אסורה.

אמר רבי אמי: הניח שאור על גבי עיסה של מנחה, והלך וישב לו ונתחמצה העיסה מאליה — חייב עליה כ"מעשה שבת", כשם שמתחייב באופן כזה אדם המניח בשר על גבי גחלים בשבת, ונצלה הבשר מאליו, שחייב עליו משום מבשל בשבת.

ופרכינן: ו"מעשה שבת" כי האי גוונא — מי מחייב?!

והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: א-ת

דוקא מתי שהוא נולד כך, אלא בעצם היותו היום בעל מום קבוע הוא אינו קדוש. [וראה עוד בדבריו שהדבר נתון במחלוקת ראשונים].

11. המנחת חינוך [מצוה רפז] דן אם האיסור לגרום מום בקדשים הוא מדאורייתא או שזה

שקדושתו מרחם איך שייך לחלק כך? והביא הגר"ז את דברי הגר"ח, שמוכיח, כי כל מה שצריך את הדין שמטילין מום בבעל מום זה דוקא במום עובר, אבל מום קבוע הוא פסול לגמרי ואפילו הקדושה נפקעת ממנו, ולכן לכולי עלמא מותר להטיל בו מום. ולסברא זו זה לא